

IN MEMORIAM !

Valeriu ALEXIU¹, Vasile SANDA²

Summary: This short biographical paper presents the life and work of Professor and biologist Nicolae BOSCAIU (1925 - 2008). Well known among European biologists, the Professor Nicolae Boscaiu was marginalized during the communist regime in Romania, and he couldn't practice as a university professor. However, after 1990, in November 1990 he was accepted in the Academia, in 1991 he became a member of the Romanian Academy and, in March 1997, he became Doctor Honoris Causa in Biology at University of Camerino, in Italy.

Nicolae Boșcaiu s-a născut la 23 iulie 1925 la Caransebeș, în Banat. Tatăl era profesor de limba franceză la Școala Normală din Caransebeș, mama sa era învățătoare. Nicoale Boșcaiu frecventează Liceul Traian Doda din Caransebeș, fiind atras, încă de pe atunci, de studiul florei. Este remarcat de Profesorul Alexandru Borza, care-l invită să ia parte la excursiile botanice din jurul orașului natal.

Încă din liceu, Nicolae Boșcaiu publică articole referitoare la flora Munților Banatului în revistele "Natura" din București și "Primăvara Banatului" din Lugoj. Președintele Academiei Române, profesorul Ion Simionescu, apreciază mult activitatea științifică a tânărului Boșcaiu: *Articolul elevului Nicolae Boșcaiu, privind plantele culese și identificate în împrejurimile Caransebeșului este foarte interesant. Este vorba de o muncă originală, pătrunsă de dragoste de natură. Chiar dacă nu va ajunge botanist, elevul Boșcaiu, am convingerea, va cultiva toată viața sa cultul plantelor și va cunoaște multe momente de încântare.*

După liceu, Boșcaiu se înscrie la Facultatea de Științe a Univeristății din Cluj și, încă din anul II, va fi ales ca asistent preparator onorific de Profesorul Borza până în anul 1947, dată la care Borza este privat de postul de Profesor de Botanică, fiind nevoit să se ascundă pentru a nu fi arestat.

¹ Universitatea din Pitești

² Institutul de Biologie al Academiei Române, București

Refuzând să se înscrie în Uniunea Tinerilor Comuniști și, mai ales, luând parte la grevele studențești din 1946 desfășurate împotriva instalării regimului comunist în România, Boșcaiu este arestat în 1948 și condamnat la șase ani de reclusiune. Îi petrece în diferite închisori, cum sunt cele de tristă celebritate de la Gherla și Pitești, precum și pe șantierele de la Canalul Dunăre-Marea Neagră și în minele de plumb de la Cavnic. Alexandru Borza, alături de Traian Săvulescu, pe atunci președintele Academiei Române, intervin pentru suspendarea condamnării lui Nicolae Boșcaiu, dar fără rezultat. Prin aceste detenții se urmărea exterminarea fizică rapidă a tuturor persoanelor care reprezentau, în România, o valoare spirituală, culturală sau politică.

În *Jurnal de închisoare* al lui Gheorghe Stănescu, coleg de închisoare cu Nicolae Boșcaiu, se menționează că deținuții erau ținuti în izolare completă: *Izolarea noastră mi se părea în fiecare zi mai insuportabilă. Pentru familiile noastre, eram ca și morți...* Profitând de faptul că avea permisiunea să păstreze un creion pentru a înregistra numele prizonierilor cărora li se distribuiau unelte de muncă, Nicolae Boșcaiu, un erudit nu numai în domeniul biologiei, dar, de asemenea, în cel al fizicii, chimiei și filozofiei, scrie pentru colegii săi de detenție, folosind bucăți de hârtie rupte din saci de ciment, un rezumat de 30 de pagini al *Trilogiei cunoașterii*, un celebru tratat de filozofie gnoseologică al lui Lucian Blaga. Aceasta, după ce patru ani nu citise nici o carte.

La Canal, Nicolae Boșcaiu a făcut parte din brigada “dură”. Aici a avut colegi câțiva dintre actualii politicieni. Este perioada despre care ține să vorbească cât mai puțin. Ororile îndurate la Pitești, unde a îndurat torturi fizice și morale, s-au sfârșit prin a măcina puțină rezistență fizică ce-i mai rămăsese. În aceste condiții de distrugere a rezistenței și voinței, în care omul putea deveni până la urmă un simplu animal, Boșcaiu are forța spirituală de a spera, forță care l-a ajutat să suporte durerea încarcerării și să găsească lumina renașterii.

În anul 1955, profitând de o grațiere, într-o scurtă perioadă de relaxare politică, Boșcaiu își finalizează studiile universitare, obținând diploma de licență. În ciuda durei experiențe, a excluderii din Universitate, a suferințelor fizice și morale îndurate, Nicolae Boșcaiu a rămas senin, nu și-a pierdut echilibrul interior. Și-a păstrat optimismul și umorul.

Cu sprijinul profesorului Emil Pop, Nicolae Boșcaiu este numit cercetător științific la Comisia Monumentelor Naturii din cadrul Academiei Române. Dar nu poate exercita această funcție pentru că, după contrarevoluția din Ungaria, din anul 1956, situația politică din țară se agravează din nou. Boșcaiu este exclus din funcția sa de la Academie. I se permite să lucreze doar ca muncitor agricol zilier.

În anul 1957, Nicolae Boșcaiu solicită un proces de reabilitare. Câștigând acest proces, i se permite angajarea ca cercetător științific la Grădina Botanică din Cluj, apoi la Institutul de

Biologie al Academiei din Cluj-Napoca. De asemenea, câțiva ani a funcționat ca muzeograf la Muzeul din Lugoj. Este marginalizat de unii dintre colegii săi, care văd în el un potențial rival, sub pretextul că ar putea influența negativ studenții. În aceste condiții, nu i s-a permis să devină cadru universitar. În consecință, în perioada 1974-1977, Nicolae Boșcaiu este numai bibliotecar la Biblioteca Academiei, filiala Cluj-Napoca.

Toți botaniștii din lumea întreagă, referindu-se la Nicolae Boșcaiu, se adresează cu titlatura de Profesor, dar puțini dintre ei știu că, în realitate, el nu a exersat niciodată această funcție, pentru motivele sus-amintite. Din fericire, în toți acești ani, i s-a permis să facă muncă de cercetare științifică și să se ocupe de proiectarea naturii și, mult mai târziu, să conducă doctoranzi, ca un Senior al Științei, sincer și competent, stimat și iubit de toți.

La Grădina Botanică din Cluj, Nicolae Boșcaiu a avut doi magisteri de excepție: Alexandru Borza pentru floristică, taxonomie, fitocenologie și fitogeografie și Emil Pop pentru istoria vegetației. Prin aceste ramuri diferite ale botanicii i-au orientat, în mod preferențial, întreaga activitate științifică, ce însumează peste 300 de titluri. Printre lucrările cu caracter taxonomic, merită amintite monografiile genurilor *Bupleurum*, *Peucedanum*, *Silene*, *Veronica*, *Vaccinium* și *Fagus* și a speciilor *Potamogeton alpinus* și *Saponaria pumilio* care abordează caracterele anatomice și sistematice, numărul cromozomilor și afinitățile fitogenetice ale diferitelor specii. Publică numeroase articole cu caracter floristic și fitocenologic privind diferite regiuni ale României (Munții Țarcu, Godeanu, Cernei, Transilvania și Carpații), precum și principalele tipuri de vegetație de stepă, câmpii umede, fâgete sau tinoave.

Merituoasă este și interpretarea vegetației actuale în lumina istoriei sale, prin excelente studii polinice. Studiul vegetației Munților Țarcu, Godeanu, Cernei a fost precedat de analiza a 18 profile polinice din pleistocen și holocen, care au permis reconstrucția evoluției peisajului vegetal din tardiglaciuar până în postglaciuar.

Numeroasele analize polinice efectuate de Nicolae Boșcaiu în multe turbării din România, în sedimente din peșteri și din depozite fluvio-lacustre, i-au permis să înțeleagă și să ilustreze istoria vegetației în spațiul geografic carpato-ponto-danubian. Prin diagramele polinice a demonstrat unitatea istorică a pădurilor postglaciare a Carpaților din România, de asemenea, rolul bazei genetice autohtone în restaurația precoce a vegetației forestiere.

Opera majoră a lui Nicolae Boșcaiu privind teoria interpretării vegetației este *Introducere în studiul covorului vegetal*, publicat în 1965 în colaborare cu Alexandru Borza. Problemele de fitocenologie sunt tratate în această lucrare într-un mod original și foarte detaliat: elaborarea tabelelor fitocenologice, calculul numărului cromozomial al speciilor pe baza prezenței lor în tabelul fitocenologic, metoda cantitativă în studiul asociației vegetale, structura verticală și orizontală a vegetației, factorii ecologici, interacțiuni fitocenotice, dinamice ale asociațiilor vegetale, cartografia geobotanică. Prin tot ce a susținut, Nicolae Boșcaiu se prezintă

ca un adept al fitosociologiei clasice a Școlii central-europene a lui Braun-Blanquet. Din acest motiv, nefiind în concordanță cu preceptele Școlii sovietice de fitocenologie, lucrarea este cenzurată și publicarea ei interzisă mai mulți ani, ca fiind o lucrare ce nu corespunde din punct de vedere ideologic principiilor materialismului dialectic. Astăzi, lucrarea a devenit clasică în literatura geobotanică, în diferite țări ale lumii, fiind urmată de apariția altei lucrări de referință: *Tratat de biogeografie*, în 1973. În puțini ani, Nicolae Boșcaiu a reușit să fie cunoscut printre cei mai renumiți geobotaniști din lume.

În excepționala monografie "Flora și vegetația munților Țarcu, Godeanu și Cernei" (1971) sunt descriși numeroși cenotaxoni identificați ulterior și în alte catene muntoase din țara noastră. Toți cenotaxonii descriși de academicianul Nicolae Boșcaiu totalizează un număr 40 de asociații, 3 alianțe, 4 subalianțe și un ordin. În această lucrare monografică, care a constituit și teza sa de doctorat, este cartografiată, pentru prima dată în țara noastră conform sistemului UTM, întreaga floră a masivelor analizate.

În ultima perioadă a vieții, Nicolae Boșcaiu era angajat activ în cercetările de fitosociologie. În anul 1992 inițiază fundarea Asociației Române de Fitosociologie, fiind ales președintele acesteia. De asemenea, s-a consacrat cu pasiune și competență protecției naturii din România, țară care a cunoscut mari pionieri în acest domeniu: Alexandru Borza, Emil Racoviță, Emil Pop, Valeriu Pușcariu, Grigore Antipa, țară în care primele rezervații naturale au fost înființate încă din secolul XIX prin legi decisive, coordonate de o Comisie a Monumentelor, din care a făcut parte și Nicolae Boșcaiu. Din 1955, această Comisie tipărește revista *Ocrotirea naturii*, al cărei redactor-șef a fost Nicolae Boșcaiu, sub îngrijirea căruia apar lucrări de protecție a naturii, de instituirea de noi rezervații naturale sau arii protejate, de studiere a acestora (nisipurile de la Agigea, vegetația termofilă din sudul țării).

La 13 noiembrie 1990, în sfârșit, Nicolae Boșcaiu a fost numit membru corespondent al Academiei Române, iar din 18 decembrie 1991, membru titular, obținând astfel recunoașterea oficială și definitivă a meritelor sale științifice.

Unul din semnatarii acestor rânduri are onoarea de fi primul discipol al acestui ilustru om de știință, primul doctor în Fitocenologie, într-o prestigioasă Școală de Fitocenologie coordonată de magistrul Nicolae Boșcaiu. Cu o pilduitoare putere de muncă, a propulsat în lumea științifică nume care, deja, sunt cunoscute în literatură fitosociologică, prin numeroase lucrări de specialitate și prin întreaga lor activitate, unii deja consacrați în domeniul cercetării sau în cariera universitară: conf.univ.dr. Valeriu Alexiu la Facultatea de Biologie din cadrul Universității din Pitești și cercetător științific la Muzeul Județean Argeș, prof.univ.dr. Silvia Oroian la Facultatea de Farmacie din cadrul Universității de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș, dr. Simona Mihăilescu, cercetător științific la Institutul de Biologie al Academiei Române, secretar științific al Comisiei Monumentelor Naturii din cadrul Academiei Române, Mihaela Sămărghișan, cercetător în cadrul Complexului Muzeal de Științele Naturii din Târgul

Mureș, lector univ.dr. Daniela Stancu, cercetător științific în cadrul Muzeului Județean Argeș, dr. Ana-Maria Petreanu de la Filiala Academiei Cluj-Napoca, dr. Marilena Onete și dr. Claudia Biță, cercetători la Institutul de Biologie al Academiei Române, București, dr. Sorina Matacă, muzeograf la Muzeul Porților de Fier, lect.univ.dr. Monica Neblea de la Facultatea de Biologie din cadrul Univeristății din Pitești, drd. Magdalena Chirițoiu, muzeograf la Muzeul Județean Argeș etc.

De asemenea, am avut onoarea de fi prezent la decernarea înaltului titlu de **Doctor Honoris Causa în Științe biologice al Universității din Camerino** academicianului NICOLAE BOȘCAIU, cu ocazia Congresului Internațional de Fitosociologie din Italia, martie 1997.

Copleșitoare a fost mândria de a-i fi discipol ! Imensă a fost satisfacția când titani ai botanicii mondiale, precum Jean-Marie Gehu, Rivas-Martinez, Franco Pedrotti, Denayer, Pott, Falinski, De Marco, Asensi Marfil, Gonzales Diaz, M. Lousa, Gallandat, Mediouni, Biondi, Fujiwara, Cappeletti, Paganelli, Del Prete îl înconjurau cu atentă considerație ! Emoționant momentul când “Il Magnifico Rettore dell’Universita” din Camerino, Profesor Ignazio Buti, în tumultul imnului *Gaudeamus igitur* interpretat de Capella Musicale del Duomo di Camerino, a recunoscut marile merite științifice ale Academicianului dr. Nicolae Boșcaiu, conferindu-i “*la laureola honoris causa in Scienze Biologiche*”.

În *Laudatio ad Magistrum Nicolae Boșcaiu*, prezentat de Profesorul Franco Pedrotti, în “*Hommage des Botanistes européens*” rostit de Profesorul Jean-Marie Gehu (Universitatea Paris V, Franța), în cuvintele Profesorului univ.dr. Vasile Cristea (Universitatea din Cluj-Napoca) s-au desprins imensa recunoaștere a muncii titanice a unui cercetător erudit în numeroase discipline științifice și nu numai, respectul în fața suferinței fizice și morale îndurate cu optimism, seninătate și modestie, omagiul pentru meritele sale științifice.

Astăzi, acad. Nicolae Boșcaiu a trecut în neființă. Dar nu a plecat dintre noi ! Prin tot ce a lăsat în urmă, prin cunoștințele ce ni le-a dăruit cu nemărginită dragoste, prin tot ce a scris și a rostit, profesorul nostru, NICOLAE BOȘCAIU, ne urmărește și ne îndrumă în continuare pașii !

DUMNEZEU SĂ-L ODIHNEASCĂ !